

İKV DEĞERLENDİRME NOTU

MACARİSTAN'IN AB KONSEYİ DÖNEM
BAŞKANLIĞI VE TÜRKİYE

Ahmet Emre Usta
İKV Uzmanı

İKTİSADİ KALKINMA VAKFI

Macaristan'ın AB Konseyi Dönem Başkanlığı ve Türkiye

Ahmet Emre Usta, İKV Uzmanı

Macaristan, demokrasi ve hukukun üstünlüğü ilkelerine riayet etmeme konusunda AB tarafından en fazla eleştiri oklarına maruz kalan üye ülkelerin başında yer almaktadır. İlişkilerin geri gidişindeki kırılma noktası Viktor Orbán'ın 2010 yılında Macaristan Başbakanı olarak seçilmesi ile beraber yaşanmıştır. O günden bugüne, ilişkilerdeki kopukluklar derinleşmiş, Macaristan çeşitli AB yaptırımlarına maruz kalmıştır. Dahası başta AP olmak üzere çeşitli AB yetkilileri, böyle gerilimli bir döneme denk gelen AB dönem başkanlığının Macaristan'ın elinden alınmasına varan öneriler getirmiştir. Ancak bu öneriler karşılığını bulamamış ve Macaristan'ın AB Konseyi Dönem Başkanlığı süreci, 1 Temmuz 2024 tarihinde başlamıştır. Macaristan tarafından yapılan açıklamalar ve Macaristan'ın dönem başkanlığına ilişkin yayımladığı program, endişe duyulanın aksine, Budapeşte'nin ilgili AB kurumlarıyla iş birliği içerisinde bir başkanlık dönemi geçireceğine dair ılımlı bir tonda gelmiştir.

Macaristan'ın AB Konseyi Dönem Başkanlığı'na dair yayımladığı programda Türkiye'ye özel bir paragraf yer almıştır. Özellikle Macaristan'ın 2011 yılında ekonomik ilişkilerini çeşitlendirmek ve AB üyesi olmayan ülkelerle ticaret ve yatırım faaliyetlerini artırmak amacıyla "Doğu Açılımı" politikasını başlatması ile birlikte ivme kazanan Türkiye-Macaristan ilişkilerinin, bahse konu programa da sirayet ettiği görülmüştür. Nitekim Macaristan, programda, ilişkileri sadece Gümrük Birliği'nin güncellenmesi veya vize serbestisi gibi konulara indirgeyen AB tutumunun çok ötesinde, "aday ülke statüsüne ilişkin olarak AB-Türkiye siyasi diyalogunu ilerletmeye çalışacağını" ifade etmiştir. Bu bağlamda Türkiye'nin uzun bir süredir gündeme gelmeyen üyelik konusunu tekrardan AB'ye hatırlatmak için önünde çok önemli bir altı ayı bulunmaktadır.

AB-Macaristan ilişkileri, Viktor Orbán'ın 2010 yılında Macaristan Başbakanı olarak göreve gelmesi sonrasında bozulmaya başlamıştır. AB, o günden bugüne, Orbán hükümetinin Macaristan'da hukukun üstünlüğü ilkesini zedelediğine ve ülkenin demokratik kurumlarını aşındırdığına dair eleştirilerini giderek artırmıştır. Öyle ki bu eleştiriler söylemin ötesine geçmiş ve AB, Aralık 2020'de, hukukun üstünlüğü ilkesini ihlal eden bir üye ülkeye ödenen AB fonlarının askıya alınması veya fonlarda kesinti yapılması olanağını sağlayan bir "koşulluluk rejimi" oluşturarak Macaristan'ın 30 milyar avronun üzerinde AB fonunu dondurmıştır.

Macaristan'ın böyle bir döneme denk gelen AB Konseyi Dönem Başkanlığı, AB içerisinde büyük tartışmalara neden olmuştur. Bu tartışmalar, AP'nin bu görevin Macaristan'dan alınmasına dair bir kararı kabul etmesine kadar uzanmıştır. Ancak bu yönde bir adım atılmamakla beraber; Macaristan, dönem başkanlığına ilişkin ılımlı bir program açıklamış ve ilgili AB kurumlarıyla iş birliği kuracağına dair mesajlar vermiştir.

Şüphesiz Türkiye ile AB içerisinde en dostane ilişkiler kuran üye ülkelerin başında gelen Macaristan'ın, dönem başkanlığı programında Türkiye'ye yer verip vermeyeceği büyük bir merak konusu olmuştur. Programında Türkiye'yi ihmal etmeyen Macaristan, ülkemizin "enerji güvenliği, genel bölgesel güvenlik ve yasadışı göçle mücadele gibi birçok alanda AB'nin vazgeçilmez bir ortağı" olduğunun altını çizmiş ve Türkiye'nin "aday ülke statüsüne ilişkin olarak AB-Türkiye siyasi diyalogunu ilerletmeye çalışacağını" beyan etmiştir. Bu ifade, son dönemlerde ilişkilerde bir yumuşama gözlemlenmesine rağmen üyelik süreci asla dile getirilmeyen Türkiye açısından oldukça önemlidir. Türkiye'nin, ikili ilişkileri yalnızca Gümrük Birliği'nin güncellenmesi ve vize serbestisi gibi konulara indirgeyen bir AB tutumuna karşı önümüzdeki altı aylık süreci çok iyi değerlendirmesi gerekmektedir. Bu bağlamda Türkiye, Ankara Anlaşması'nın aslında nihai hedefi olan üyelik konusunu tekrardan AB gündemine yerleştirmeye yönelik girişimlerde bulunmalıdır.

AB-Macaristan İlişkilerinin Değişen Seyri

Macaristan, henüz SSCB dağılmadan önce, o dönemin siyasi ikliminin izin verdiği ölçüde, diğer Doğu Bloku ülkeleri arasında "Batı" sistemine en fazla entegre olmaya ve o dönemki adıyla Avrupa Topluluğu (AT) ile ilişkilerini ilerletme çalışan devletlerin başına yer almıştır. Nitekim Macaristan 1982 yılında Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankasına kabul edilmiş, 1980'lerin sonlarında Miklós Németh başbakanlığındaki son komünist hükümet AP ile temas kurmuş ve Avrupa Konseyine üyelik başvurusunda bulunmuştur. 1989 yılında SSCB'nin dağılmasından sonra göreve gelen ilk başbakan olan József Antall, "Avrupa-Atlantik" entegrasyonunu Macaristan'ın dış politikadaki temel önceliklerinden biri olarak ilan etmiştir. Aynı yıl AT, Macaristan ve Polonya'yı üyeliğe hazırlamak amacıyla PHARE Programı'nı (*Poland and Hungary: Assistance for Restructuring their Economies*-Polonya ve Macaristan: Ekonomilerini Yeniden Yapılandırmak için Yardım) başlatmıştır. İlişkilerin giderek ivme kazandığı bir dönemde, Macar hükümeti, 1990 yılında, "Ulusal Yenilenme Programı" adı altında gelecekte

Macaristan'ın AT'ye üyeliğinin temellerini oluşturması amaçlanan bir ortaklık anlaşmasının imzalanması hedefini ortaya koymuştur. Bölgede ilk "antikomünist" ve dolayısıyla "Batılı" yönelim olarak kabul edilen bu eğilimin altında yatan başlıca sebeplerden biri, AT üyeliğinin Macaristan'ın ekonomik dönüşümünü kolaylaştıracağı yönündedir. Nihayetinde 16 Aralık 1991 yılında AT ile Macaristan arasında imzalanan Ortaklık Anlaşması, 1 Şubat 1994 tarihinde yürürlüğe girmiş, Macaristan Parlamentosu 4 Mart 1994 tarihinde, üyelik başvurusu için neredeyse oybirliği ile hükümete tam yetki vermiştir.¹

Takvimler 12 Nisan 2003 tarihini gösterdiğinde, AB üyeliği için sandık başına giden Macar halkı, referandumda %84 gibi ezici bir çoğunlukla üyelik lehine oy vermiş ve Macaristan, 1 Mayıs 2004 tarihinde AB'ye üye olarak yıllarca süren komünist yönetimin ardından yeniden "Avrupa ailesinin" bir parçası olmuştur. AB'ye üyelik yolunda siyasi haklar ve sivil özgürlükler alanlarında önemli ilerlemeler kaydeden Macaristan, AB'nin 10 yeni üyesi arasındaki en istikrarlı ve sağlam parlamenter demokrasilerden birine dönüşmüştür.²

Bütün bu gelişmelere rağmen 2002-2010 yılları arasında Macaristan'da yaşanan çoklu krizler, Macaristan siyasetini ve ülkenin AB'ye karşı tutumunu kökten değiştirmiştir. Nitekim 2000'li yılların başında sosyalistler ve liberaller tarafından kurulan koalisyon hükümeti döneminde, ülke borcu hızla artmış ve kamu maliyesi krize girmiştir. Bununla beraber Macaristan, AB'ye katılımının ardından genişleme sonrası yaşanan ekonomik büyüme sürecinden diğer yeni üyelere kıyasla çok daha az yararlanmışır. 2006 yılında ülkede gerçekleştirilen seçimlerin ardından dönemin Başbakanı Ferenc Gyurcsany'nın kapalı bir parti toplantısında "sosyalistlerin iktidarını ancak kötü mali durumu gizleyerek ve seçim kampanyası sırasında yalan söyleyerek koruyabildiğini" belirtmesi ve bu ifadelerin basına sızdırılması sonrasında, Macaristan'da hükümet karşıtı bir gösteri dalgası tüm ülkeyi sarmıştır. 2008 ekonomik krizi ise Macaristan'dan kitlesel yabancı sermaye çıkışına neden olmuş, ülke kendisini iflasın eşiğinde bulmuş ve derin bir resesyon süreci tetiklenmiştir³. İflası önlemek için AB, İMF ve Dünya Bankası tarafından 25 milyar avronun üzerinde bir kurtarma paketi oluşturulmuş ve sosyal harcamalarda katı bir kemer sıkma programı uygulanmaya başlanmıştır.⁴

Ekonomik kriz sadece ülke ekonomisinin çöküşüne değil, aynı zamanda sol ve liberal partilerin ve savundukları değerlerin desteğinin de azalmasına yol açmıştır. AB'ye

¹ Agnes Batory, "The Political Context of Eu Accession in Hungary", *Royal Institute of International Affairs*, Kasım 2022, <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Research/Europe/hungarian.pdf>

² Christina Griessler ve Fanni Elek, "Hungary, An Anti-Role Model for Successful EU Integration?", *Österreichische Gesellschaft für Europapolitik*, 22 Ekim 2021, <https://www.oegfe.at/policy-briefs/hungary-an-anti-role-model-for-successful-eu-integration/>

³ Andrzej Sadecki, "In a State of Necessity How Has Orban Changed Hungary", *Point of View*, Nisan 2014, https://files.ethz.ch/isn/179539/pw_41_in-a-state-of-necessity_net.pdf

⁴ Krisztina Koenen, "Hungary and the EU: A Deepening Divide", *GIS*, 17 Mayıs 2023, <https://www.gisreportsonline.com/r/hungary-eu-divide>

katılımdan sadece dört yıl sonra oluşan tablo; ekonomik durgunluk, işsizlik, zengin ve fakir arasında giderek büyüyen bir uçurum ve siyasi istikrarsızlık olmuştur.⁵ Tam olarak böyle bir ortamda, 2010 yılında Macaristan'da yapılan seçimlerde, popülerliği giderek artan Viktor Orbán ve partisi muhafazakâr Fidesz (Macar Yurttaş Birliği), KDNP (Hristiyan Demokratik Halk Partisi) ile yaptığı ittifakta oyların üçte ikisinden fazlasını almış ve 386 sandalyeli parlamentoda 263 sandalye kazanmıştır. Bu ezici seçim zaferi Başbakan Orbán'ın Macaristan'ın iç ve dış politikasını yeniden düzenlenmesine olanak sağlamış, aynı zamanda AB-Macaristan ilişkilerinin geleceğini de doğrudan etkilemiştir. Nitekim Başbakan Orbán, aile, ulusal egemenlik ve ulusal Macar kültürüne ilişkin muhafazakâr görüşleri ön plana çıkartarak “daha yakın birlik” projesine meydan okumuş, “önce Macaristan” ilkesini savunmuş ve göreve geldikten kısa bir süre sonra AB ve IMF ile yapılan anlaşmaları feshetmiştir.⁶ Dahası Başbakan Orbán, seleflerinin aksine, Macaristan'ın Rusya ve Çin gibi diğer ülkelerle ekonomik ve siyasi bağlarını güçlendirmeye başlamıştır.

Orbán hükümetinin iktidara gelişinden günümüze dek Macaristan siyasetinde ve dış politikasında yaşanan bazı gelişmeler AB-Macaristan ilişkilerinin zedelenmesine neden olmuştur. AB tarafından Macaristan'da hukukun üstünlüğü ilkesi ve ülkenin demokratik kurumlarının giderek aşındığına yönelik eleştirilerin tonu artarken; Komisyon, son yıllarda, ABAD'da Macaristan'a karşı defalarca ihlal davası açmıştır. Dahası AP, Eylül 2018'de, Macaristan için ilgili üye ülkenin AB Konseyindeki oy hakkının elinden alınmasını öngören “7'nci Madde” prosedürünün devreye sokulmasına yönelik bir kararı kabul etmiştir. Ancak bahse konu prosedürün hayata geçirilmesi için Macaristan haricindeki tüm üye ülkelerin oy birliği gerekmesi nedeniyle bu madde uygulanamamıştır.⁷ Bunun üzerine Birlik'in mali çıkarları ile hukukun üstünlüğü ilkesi arasında bağlantı kuran AB, Aralık 2020'de, hukukun üstünlüğü ilkesini ihlal eden bir üye ülkeye ödenen AB fonlarının askıya alınması veya fonlarda kesinti yapılması olanağını sağlayan bir “koşulluluk rejimi” oluşturmuştur. AB'nin bu rejimi uyguladığı ilk ve tek üye devlet olan Macaristan'ın, bugüne kadar 30 milyar avronun üzerinde AB fonu dondurulmuştur.⁸

Bütün bunların yanı sıra Rusya-Ukrayna savaşı ve göç gibi konularda ortaya çıkan fay hatları, AB-Macaristan ilişkilerindeki krizin daha da derinleşmesine neden olmuştur. Orbán hükümeti, 2015 yılında Avrupa'da göç krizi patlak verdiğinde, sınırlarını korumaya

⁵ Tamás Boros, “Hungary: the Country of the Pro-European People and A Eurosceptic Government”, *TruLies Europe*, <http://trulies-europe.de/?p=374>

⁶ Krisztina Koenen, “Hungary and the EU: A Deepening Divide”, *GIS*, 17 Mayıs 2023, <https://www.gisreportsonline.com/r/hungary-eu-divide>

⁷ Thu Nguyen, “The European Union's Hungary Problem”, *Internationale Politik Quarterly*, 13 Mart 2024, <https://ip-quarterly.com/en/european-unions-hungary-problem>

⁸ Jorge Liboreiro, “Brussels Releases €10 Billion in Frozen EU Funds for Hungary Amid Orbán's Threats”, *Euronews*, 13 Aralık 2023, <https://www.euronews.com/my-europe/2023/12/13/brussels-releases-10-billion-in-frozen-eu-funds-for-hungary-amid-orbans-threats>

yönelik bir politika izlemiş ve AB'nin göç politikasını temelden eleştirmiştir.⁹ Bu gerilim halen devam etmekle beraber Orbán hükümeti, Mayıs 2024'te onaylanan ve AB'nin göç ve iltica politikalarında reform amacıyla hazırlanan yeni Göç ve İltica Paketi'ne en fazla karşı çıkanların başında yer almıştır. Rusya-Ukrayna savaşı konusunda ise AB ile görüş ayrılıkları yaşayan Orbán hükümeti, her ne kadar Ukrayna'nın toprak bütünlüğüne ve egemenliğine destek verdiğini açıklasa da ülkesinin doğal gaz, petrol ve nükleer enerji konusunda Rusya'ya yönelik AB yaptırımlarını desteklemediğini sıklıkla vurgulamıştır¹⁰. Dahası Macaristan, Finlandiya ve İsveç'in NATO üyeliğini uzun bir süre engelleyerek AB'nin eleştirileri oklarının tekrardan odağında yer almıştır.

Macaristan'ın AB Konseyi Dönem Başkanlığı

Macaristan AB Bakanı János Bóka, 18 Haziran 2024 tarihinde düzenlediği basın toplantısında, Macaristan'ın dönem başkanlığı sürecinde yürüteceği politikaları "Avrupa'yı Yeniden Harika Yap" sloganıyla tanıtmıştır. Bu sloganın Donald Trump'ın 2016 yılında başkanlık kampanyasında kullandığı "Amerika'yı Yeniden Büyük Yap" sloganına benzerliği sorgulanırken; AB Bakanı Bóka, ilgili ifadenin hem aktif ve proaktif bir dönem başkanlığına hem de üye ülkelerin birlikte ayrı olduklarından daha güçlü oldukları düşüncesine gönderme olduğunu ve aynı zamanda Avrupa'nın bağımsız bir küresel oyuncu olabileceği algısını da sembolize ettiğini ifade etmiştir. Avrupa'nın, savaş, küresel rekabet, kırılan güvenlik durumu, yasadışı göç, doğal afetler, iklim değişikliğinin etkileri ve demografik durum gibi ortak zorluklarla karşı karşıya kaldığının altını çizen AB Bakanı Bóka, Macaristan dönem başkanlığının "yeni kurulan AP ve Komisyon ile iş birliği içinde, sorunsuz bir kurumsal geçiş sağlaması gerektiğini" ve Macaristan'ın "tüm üye ülkeler ve kurumlarla birlikte sadakatle çalışan dürüst bir aracı" olacağını vurgulamıştır. Basın toplantısında söz alan bir diğer isim olan Macaristan Kamu Diplomasisi ve İlişkilerden Sorumlu Devlet Bakanı Zoltán Kovács ise dönem başkanlığı Başkanlığı logosunun ana unsuru olan Rubik küp hakkında, "çoğu zaman farklı şekillerde düşünsek de küp bir kez çözüldüğünde bize hem Avrupa'nın birliğini hem de üye ülkelerin ve ulusların irade ve çıkarlarını aynı anda görme fırsatı verir" demiştir.¹¹

Şüphesiz Macaristan'ın AB Konseyi Dönem Başkanlığı'nın, Ukrayna'nın AB üyeliği konusunda nasıl bir politika izleyeceği büyük bir merak konusu olmuştur. AB Bakanı Bóka, Macaristan'ın Ukrayna'nın 35 fasıldan hiçbirini açmasına yardımcı olmayacağını açıkça belirtmiştir. Dahası dönem başkanlığının detaylarının paylaşıldığı programda;

⁹ Tuula Koponen, "Hungary Will Not Change, Europe Must Change", *ICDS*, 24 Ekim 2018

<https://icds.ee/en/hungary-will-not-change-europe-must-change/>

¹⁰ Mehmet Yılmaz, "Macaristan, AB'nin Rusya'ya Yönelik Yaptırımlarını Desteklemiyor", *Anadolu Ajansı*, 18 Şubat 2023, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/macaristan-abnin-rusyaya-yonelik-yaptirimlerini-desteklemiyor/2824252>

¹¹ AB Konseyi, "Make Europe Great Again: The Official Priorities, Social Media Pages and Visuals of the Hungarian Presidency Unveiled", 19 Haziran 2024, <https://hungarian-presidency.consilium.europa.eu/en/news/make-europe-great-again-the-official-priorities-social-media-pages-and-visuals-of-the-hungarian-presidency-unveiled/>

ekonomi, toprak bütünlüğü, yeniden yapılanma, güvenlik, mülteciler, savaş suçları ve serbest dolaşım konularında Ukrayna'ya çeşitli atıflarda bulunulsa bile Ukrayna konusu genişleme bağlamında ele alınmamıştır.¹²

Macaristan'ın AB Konseyi Dönem Başkanlığı kapsamında¹³ “yeni Avrupa Rekabet Edebilirlik Mutabakatı”, “Avrupa savunma politikasının güçlendirilmesi” “tutarlı ve liyakate dayalı bir genişleme politikası”, “yasadışı göçün durdurulması”, “uyum politikasının geleceğinin şekillendirilmesi”, “çiftçi odaklı bir AB tarım politikası” ve “demografik zorlukların ele alınması” olarak sıralanan yedi öncelik belirlenmiştir.

- **Yeni Avrupa Rekabet Edebilirlik Mutabakatı**

Macaristan'ın AB Konseyi Dönem Başkanlığı'na ilişkin yayımlanan programda yer alan ilk öncelik, AB'nin rekabet gücünün artırılması üzerinedir. Avrupa'nın küresel rakiplerinin gerisinde kaldığı ve çoklu krizlerin yaşandığı mevcut uluslararası sistemde; yüksek enflasyon, artan kamu borcu, yüksek enerji fiyatları, uluslararası tedarik zincirlerinin parçalanması, düşük verimlilik ve yavaş ekonomik büyüme gibi sorunların etkilerini ele almanın ve AB ekonomisini yeniden yukarı yönlü bir yörüngeye oturtmanın bütün üye ülkelerin ortak çıkarı olduğu kabul edilmiştir. Bu bağlamda AB'nin ve üye ülkelerin üretkenliğini ve rekabet gücünü arttırmanın ve büyümeyi teşvik etmenin, Avrupa'nın geleceği için hayati bir önem taşıdığına dikkat çekilmiştir.

Macaristan dönem başkanlığının temel amacı; teknolojiden bağımsız bir sanayi stratejisinin, Avrupa'da verimliliği arttırmaya yönelik bir sistemin, açık bir ekonomi ve uluslararası ekonomik iş birliğinin ve Avrupa'da güvence altına alınmış işler yaratan ve artan ücretler sunan esnek bir işgücü piyasasının geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Bu doğrultuda ekonomik kalkınmayı yeniden sağlama, sürdürülebilir büyüme için gerekli koşulları yaratma, Tek Pazar'ı derinleştirme, KOBİ'leri destekleme, yeşil ve dijital dönüşümü teşvik etme ve istihdamın istikrarını artırma gibi amaçlara hizmet edecek bir Yeni Avrupa Rekabet Edebilirlik Mutabakatı'nın kabul edilmesi, Macaristan dönem başkanlığının temel önceliğidir.

- **Avrupa Savunma Politikasının Güçlendirilmesi**

Programda, Avrupa'da ve dünya genelindeki yaşanan çatışmaların, AB'nin savunma kabiliyetini ve uluslararası kriz yönetimi kapasitesini ciddi bir şekilde geliştirmesi gerektiğini açıkça gösterdiği vurgulanmıştır. Savunma politikasının, “ittifaklar ve iş birliğinin” ötesine geçmesi ve AB'nin “direncini” ve “harekete geçme kapasitesini”

¹² Jorge Liboreiro, “Ukraine Heading for Accession Impasse During Hungary's EU Council Presidency”, *Euronews*, 18 Haziran 2024, <https://www.euronews.com/my-europe/2024/06/18/ukraine-heading-for-accession-impasse-during-hungarys-eu-council-presidency>

¹³ Macaristan'ın AB Konseyi Dönem Başkanlığı kapsamında belirlediği önceliklerin yer aldığı programa ulaşmak için: <https://hungarian-presidency.consilium.europa.eu/media/32nhoe0p/programme-and-priorities-of-the-hungarian-presidency.pdf>

güçlendirerek kendi güvenliğini garanti altına alması gerektiğinin altı çizilmiştir. Bu bağlamda Macaristan dönem başkanlığı, AB savunma politikasının ana hatlarını belirleyen Stratejik Pusula'nın uygulanmasının ötesinde, savunma inovasyonu ve üye ülkeler arasında savunma tedarikinde iş birliğinin geliştirilmesi gibi unsurları da kapsayacak şekilde "Avrupa Savunma Teknoloji ve Sanayi Temeli"nin (*European Defence Technological and Industrial Base*) güçlendirilmesine özel önem verecektir.

- **Tutarlı ve Liyakate Dayalı Bir Genişleme Politikası**

Genişlemenin AB'nin en başarılı politikalarından biri olduğunun kabul edildiği programda, bu başarıyı korumak için genişleme politikasının liyakate dayalı, dengeli ve güvenilir olmasını sağlamanın gerektiğinin altı çizilmiştir. Bu başlık altında Rusya-Ukrayna savaşı patlak verdikten sonra AB genişleme gündeminin en tepesine yerleşen Ukrayna, Gürcistan ve Moldova gibi ülkelere yer verilmezken; Batı Balkan ülkelerinin entegrasyonunun AB'ye ekonomik, güvenlik ve jeopolitik fayda sağlayacağı ve Macaristan'ın bu ülkeleri AB-Batı Balkanlar Zirvesi ve Avrupa Siyasi Topluluğu çatısı altında istişarelere davet edeceği ifade edilmiştir.

- **Yasadışı Göçün Durdurulması**

Programda, Avrupa'nın son yıllarda karşı karşıya kaldığı "göç baskısının" sadece AB'nin değil aynı zamanda Birlik'in dış sınırlarında yer alan üye ülkeler üzerinde de büyük bir yük oluşturduğuna dikkat çekilmiştir. Bu soruna çözüm bulunabilmesi için AB'ye sınırı olan ülkelerin yanı sıra transit ülkelerle de daha yakın iş birliklerinin geliştirilmesi gerekecektir. Bu bağlamda Macaristan dönem başkanlığının, ilgili üçüncü ülkelerle daha fazla iş birliği, daha etkili geri gönderme süreçleri ve iltica kurallarına yönelik yenilikçi çözümler de dâhil olmak üzere göçün dış boyutuna özel önem vereceğinin altı çizilmiştir.

- **Uyum Politikasının Geleceğinin Şekillendirilmesi**

AB vatandaşlarının dörtte birinden fazlasının Birlik'in ortalama gelişmişlik düzeyinin %75'ine ulaşamayan bölgelerde yaşadığının belirtildiği programda, bu sorunun AB'nin rekabetçilik potansiyeline tam olarak ulaşmasına ve Tek Pazar'ın düzgün işleyişine engel olduğunun altı çizilmiştir. Bu doğrultuda Macaristan dönem başkanlığı, demografik zorlukların ele alınmasının yanı sıra rekabet edebilirlik ve istihdamın teşvik edilmesindeki rolü de dâhil olmak üzere uyum politikasının geleceğine ilişkin üst düzey bir stratejik tartışma yürütmeyi hedeflemektedir.

- **Çiftçi Odaklı Bir AB Tarım Politikası**

Programda iklim değişikliğinin neden olduğu olağanüstü hava koşullarının, artan girdi maliyetlerinin, üçüncü ülkelere artan ithalatın ve sert üretim kurallarının tarım sektörünün rekabet gücünü azalttığı kabul edilmiştir. Macaristan'a göre, "tarımı iklim değişikliğinin bir nedeni olarak değil, çiftçilerin daha sürdürülebilir üretim uygulamalarını benimsemelerini sağlayarak çözümün bir parçası olarak görmek"

gerekmektedir. “Gıda egemenliği” ve gıda güvenliğinin uzun vadeli garantisi, AB'nin stratejik özerkliğinin bir parçası olmalıdır. Bu doğrultuda Macaristan dönem başkanlığı, rekabetçi, krize dayanıklı ve çiftçi dostu bir tarım sektörü için AB'nin 2027 sonrası tarım politikasının kurallarının formüle edilmesinde yeni Komisyona rehberlik edecektir.

- **Demografik Zorlukların Ele Alınması**

Programda, Avrupa'nın hızla yaşlanması, sürdürülemez sosyal refah sistemleri ve işgücü açığı, tüm Avrupa'da uzun süredir devam eden ve giderek yoğunlaşan, acilen ve etkili bir şekilde ele alınması gereken öncelikli bir sorun olarak ön plana çıkartılmıştır. Bu sorunlar ile AB'nin rekabet gücü ve kamu maliyesinin sürdürülebilirliği arasında doğrudan bir bağ kurulmuştur. Bu bağlamda Macaristan dönem başkanlığı, üye ülkelerin yetkilerine halel getirmeksizin bu sorunların çözümü için öneriler getirecektir.

Türkiye-Macaristan İlişkileri

Macaristan, Türkiye'nin AB içerisinde dostane ilişkiler geliştirdiği devletlerin başında yer almaktadır. Türkiye, Macaristan ile AB, NATO, Avrupa Konseyi ve Türk Devletleri Teşkilatı gibi uluslararası ve bölgesel örgütler çerçevesinde yakın iş birliği içerisinde.

Türkiye-Macaristan ilişkileri, 18 Aralık 1923 tarihinde imzalanan Türkiye-Macaristan Dostluk Anlaşması'na kadar uzanmaktadır. Ancak ikili ilişkiler, Macaristan'ın 2011 yılında ekonomik ilişkilerini çeşitlendirmek ve AB üyesi olmayan ülkelerle ticaret ve yatırım faaliyetlerini artırmak amacıyla “Doğu Açılımı” politikasını başlatması ile asıl ivmesini kazanmıştır. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 2013 yılındaki Budapeşte ziyareti, Cumhurbaşkanı Erdoğan ile Macaristan Başbakanı Viktor Orbán dostluğunun, ikili ilişkilerin stratejik ortaklık düzeyine çıkarılmasının ve Türkiye-Macaristan Yüksek Düzeyli Stratejik İş Birliği Konseyi'nin kurulmasının önünü açmıştır. Macaristan, 15 Temmuz 2016 tarihinde Türkiye'de gerçekleşen başarısız darbe girişiminin ardından Türkiye ile güçlü bir dayanışma sergilemiş ve Macaristan Dışişleri Bakanı Péter Szijjártó yaşanan bu olaydan sonra Türkiye'yi ziyaret eden ilk üst düzey yetkililerden biri olmuştur.¹⁴ Türkiye, 2019 yılında Suriye'de Barış Pınarı Harekatı'nı düzenlediğinde, AB üye ülkeleri arasında bir tek Macaristan Türkiye'ye destek vermiştir.¹⁵ Macaristan, 2018 yılında Kırgızistan'da düzenlenen Türk Devletleri Teşkilatı Zirve'sinde, örgüte gözlemci üye olarak katılmıştır. Son olarak Türkiye-Macaristan Dostluk Anlaşması'nın 100'üncü yıl döneminde, Aralık 2023'te, Cumhurbaşkanı Erdoğan, Macaristan'ı ziyaret etmiş ve ziyaret

¹⁴ Zoltan Egeresi, “Hungary-Turkey Relations”, AVİM, 24 Mayıs 2022, <https://avim.org.tr/Blog/HUNGARY-TURKEY-RELATIONS-24-05-2022>

¹⁵ Kerem Congar, “Macaristan Başbakanı Orbán'dan Türkiye'nin Suriye'deki Operasyonuna Destek”, *Euronews*, 25 Ekim 2019, <https://tr.euronews.com/2019/10/25/macaristan-basbakan-orbandan-turkiyenin-suriye-deki-operasyonuna-destek>

kapsamında ikili ilişkiler stratejik ortaklıktan “geliştirilmiş stratejik ortaklık” düzeyine çıkarılmıştır.¹⁶

Sürpriz olmayan bir şekilde Macaristan, Türkiye'nin AB üyelik sürecine aktif bir destek vermektedir. Daha önce “önemli AB üye ülkelerinde Türkiye karşıtı ne tür açıklamalar yapılırsa yapılsın, Macaristan'ın bunlara asla katılmayacağını ve Türkiye'nin yanında duracağını”¹⁷ belirten Başbakan Orbán, Türkiye'nin AB üyeliğine olumlu baktığını defalarca belirtmiştir. Dahası Başbakan Orbán, Macaristan'ın AB Konseyi Dönem Başkanlığı sürecinde, Türkiye-AB Gümrük Birliği'nin güncellenmesi için elinden geleni yapacağını ve vize serbestisi konusunda Türkiye'yi destekleyeceğini ifade etmiştir. Macaristan dönem başkanlığına ilişkin detayların paylaşıldığı programa bakıldığında, Türkiye'ye özel bir paragrafın yer verildiği görülmektedir:

“Türkiye, enerji güvenliği, genel bölgesel güvenlik ve yasadışı göçle mücadele gibi birçok alanda AB'nin vazgeçilmez bir ortağıdır. Avrupa Birliği'nin Doğu Akdeniz'de istikrarlı ve güvenli bir ortamın yanı sıra Türkiye ile iş birliğine dayalı ve karşılıklı fayda sağlayan bir ilişkide stratejik çıkarı vardır. Bu nedenle Macaristan dönem başkanlığı, son AB Konseyi kararlarının ardından, ortak çıkar alanlarında stratejik iş birliğinin derinleştirilmesine yeni bir ivme kazandırmaya ve Türkiye'nin aday ülke statüsüne ilişkin olarak AB-Türkiye siyasi diyalogunu ilerletmeye çalışacaktır. Dönem Başkanlığı, AB-Türkiye iş birliğini de güçlendirebilecek olan GKRY ile kapsamlı çözüm müzakerelerinin yeniden başlatılmasına ve ilerletilmesine büyük önem vermektedir. Diyalogun teşvik edilmesi amacıyla Ortaklık Konseyi toplantısı ve üst düzey müzakereler yeniden başlatılmalıdır. Amaç, Yüksek Temsilci ve Avrupa Komisyonunun mevcut AB-Türkiye siyasi, ekonomik ve ticari ilişkilerine ilişkin Ortak Bildirisi'nde yer alan tavsiyeleri gündemde tutmak ve bu tartışmaları ilerleterek Türkiye'nin AB'ye yaklaşmasını desteklemektir”.

Sonuç ve Değerlendirme

AB-Macaristan ilişkilerinin oldukça bir gergin olduğu bir dönemde, Macaristan'ın 1 Temmuz 2024 tarihinde AB Konseyi Dönem Başkanlığı görevini üstlenecek olması, AB içerisinde büyük tartışmalara neden olmuştur. Öyle ki AP, Mayıs 2023'te, 144'e karşı 442 oyla Macaristan'ın AB Konseyi Dönem Başkanlığı'nı devralmaya uygun bir Üye Devlet olmadığı yönünde karar alarak Konseyden uygun tedbirleri almasını talep etmiştir.¹⁸ Dahası Macaristan'ın dönem başkanlığı döneminde AB'nin politikalarını baltalayacağına

¹⁶ “Erdoğan ve Orban, Ortak Siyasi Bildiri'ye İmza Attı: Türk-Macar İlişkileri “Geliştirilmiş Stratejik Ortaklık” Seviyesine Çıkarıldı”, BBC, 18 Aralık 2023, <https://www.bbc.com/turkce/articles/cyd03qzjq4o>

¹⁷ “Hungary is on Turkey's Side”, *Miniszterelnok*, 30 Haziran 2017, <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/hungary-is-on-turkeys-side/>

¹⁸ Avrupa Parlamentosu, “Hungary: MEPs Denounce Deliberate and Systematic Efforts to Undermine EU Values”, <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20230524IPR91910/hungary-meps-denounce-deliberate-and-systematic-efforts-to-undermine-eu-values>

ve başkanlığı yalnızca kendi çıkarları için kullanacağına dair endişeler yükselmiştir. Ancak Macaristan AB Bakanı János Bóka, dönem başkanlığı sürecinde yürüteceği politikaları açıkladığı basın toplantısında, Macaristan'ın bu görevi, ilgili AB kurumları ile iş birliği içerisinde ifa edeceği mesajı vermiştir. Benzer bir şekilde dönem başkanlığı önceliklerinin yer aldığı programda da ılımlı bir ton kullanılmıştır. Altını çizmek gerekir ki, Macaristan'ın altı ay boyunca AB Konseyi Dönem Başkanlığı görevini yürütmesinin, bütün fikir ayrılıklarına rağmen Birlik'in kurduğu sistemin işlediğini göstermesi bakımından oldukça sembolik bir anlamı olacaktır.

Bütün bunların yanı sıra, dönem başkanlığının AP seçimlerinden hemen sonrasına denk gelmesi, Macaristan'ın yasama sürecindeki etkisini sınırlandıracaktır. Nitekim AB kurumları mevcut durumda yeniden bir yapılanma sürecine girmiştir. Geçmiş deneyimlere bakıldığında, AP seçimleri sonrasına denk gelen ilk AB Konseyi Başkanlığı'nın genellikle çok az sayıda dosyayı sonuçlandırdığı görülmektedir. Örneğin 2019'un ikinci yarısında AP seçimlerinin hemen ardından gelen Finlandiya AB Konseyi Dönem Başkanlığı'nda, Konseyde yalnızca 18 dosya üzerinde anlaşmaya varılabılmıştır. Kıyaslama yapmak gerekirse Avusturya Dönem Başkanlığı sürecinde bu sayı 128 (2018'in ikinci yarısı) veya Fransa Dönem Başkanlığı'nda 130 (2021'in ikinci yarısı) olarak gerçekleşmiştir.¹⁹

Diğer üye ülkelere kıyasla oldukça yakın ilişkilere sahip olunması ve dönem başkanlığı programında Türkiye'ye özel bir paragrafın yer alması nedeniyle, Macaristan dönem başkanlığının Türkiye-AB ilişkilerine etkileri üzerinde bir değerlendirme yapmakta fayda vardır. Son dönemlerde büyük bir gerilimin hâkim olduğu Türkiye-AB ilişkilerinde, bir yumuşama sürecine girildiği gözlemlenmektedir. Son bir yıl içerisinde üst düzey AB'li yetkililerden Türkiye ile Gümrük Birliği'nin güncellenmesi ve vize serbestisi gibi konularda iş birliğine yönelik adımların atılmasına yönelik çağrılar gelmiştir. Dahası uluslararası arenadaki çoklu kriz ve jeopolitik rekabet ortamından kaynaklanan mevcut konjonktür, bir bakıma tarafları iş birliğine davet etmektedir. Ancak bu olumlu havaya rağmen, Rusya-Ukrayna savaşı ile genişleme meselesini gündeminin en üst sıralarına alan AB, Türkiye'yi bu sürecin tamamen dışarısında bırakmıştır. Tam olarak böyle bir ortamda, Türkiye'ye özel bir vurgu yapan Macaristan'ın dönem başkanlığı görevini devralması, Türkiye açısından oldukça önemli bir fırsattır. Nitekim "Türkiye'nin aday ülke statüsüne ilişkin olarak AB-Türkiye siyasi diyalogunu ilerletmeye çalışacağını" ifade eden Macaristan, bir bakıma yıllar sonra Türkiye'nin bir aday ülke olduğunu diğer AB üye ülkelere hatırlatmıştır. Bu bağlamda yumuşama sürecinin, Gümrük Birliği veya vize serbestisi gibi konuların çok ötesinde, Türkiye'nin AB üyeliği merkezinde ilerlemesi, ilişkilerin pragmatik ve çıkara dayalı, işlemsel (*transaksiyonel*) boyutundan çıkarıp yeniden değer temelli bir zemine oturtulması için oldukça önemlidir. Türkiye'nin önümüzdeki altı ay boyunca bu konunun gündeme gelmesi için girişimlerde bulunması

¹⁹ Thu Nguyen, "The European Union's Hungary Problem", *Internationale Politik Quarterly*, 13 Mart 2024, <https://ip-quarterly.com/en/european-unions-hungary-problem>

gerekmektedir. Bu doğrultuda Macaristan'ın AB Konseyi Dönem Başkanı olması, kendisi de AB değerlerine riayet konusunda sorunlar yaşayan bir ülke olması ve Orbán hükümetinin AB değerlerine yönelik eleştirel tutumu göz önünde bulundurulduğunda Türkiye açısından ancak işlemsel ve perakendeci yönde ilişkilerin ilerlemesi ihtimalini gündeme getirmektedir. İlişkilerde gerçek anlamda bir ivmenin sağlanması için ise AB reform sürecinin yeniden canlandırılması ve Türkiye'nin aday ülke iddiasının güçlendirilmesi gerekir. Bunun yanında Türkiye'nin AB sürecinde önüne çıkarılan Kıbrıs konusuna yönelik diplomatik temasların artırılması ve Türkiye'nin tezlerinin aktarılması önem taşımaktadır.